

KIBERBULLING MUAMMOSI VA YECHIMLARI

Berdimurodova Mahbuba Baxtiyor qizi
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti
Xalqaro jurnalistika fakulteti
baxtiyorovna0507@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada kiberbullingning zamonaviy jamiyatdagi dolzarb muammolardan biri sifatidagi o'рни, uning yoshlar ruhiyati va ijtimoiy hayotiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng rivojlanishi natijasida onlayn zo'rvonlik, tahqirlash va psixologik bosim holatlari ortib borayotgani statistik ma'lumotlar asosida yoritilgan. Tadqiqot davomida kiberbullingning asosiy sabablari, shakllari va oqibatlari o'rganilib, xalqaro tashkilotlar hamda olimlarning fikrlari tahlil qilindi. Shuningdek, muammoning oldini olish bo'yicha ta'limiy, psixologik va texnologik yechimlar taklif etildi.

Kalit so'zlar: kiberbulling, internet zo'rvonligi, ijtimoiy tarmoqlar, yoshlar, psixologik bosim, raqamli xavfsizlik, onlayn tahdid.

Annotation

This article analyzes cyberbullying as one of the most urgent problems of modern society and examines its impact on young people's mental health and social life. Due to the rapid growth of the Internet and social media, cases of online harassment, humiliation, and psychological pressure have significantly increased. The study investigates the main causes, forms, and consequences of cyberbullying based on statistical data and scholarly opinions. Furthermore, educational, psychological, and technological solutions for preventing cyberbullying are proposed.

Keywords: cyberbullying, online harassment, social media, youth, psychological pressure, digital security, online threats.

Аннотация

В данной статье рассматривается кибербуллинг как одна из актуальных проблем современного общества и анализируется его влияние на психическое состояние и социальную жизнь молодежи. В результате стремительного развития интернета и социальных сетей увеличилось количество случаев онлайн-оскорблений, унижения и психологического давления. В ходе исследования изучены основные причины, формы и последствия кибербуллинга на основе статистических данных и мнений ученых. Также предложены образовательные, психологические и технологические пути решения данной проблемы.

Ключевые слова: кибербуллинг, интернет-насилие, социальные сети, молодежь, психологическое давление, цифровая безопасность, онлайн-угрозы.

Kirish

XXI asr axborot texnologiyalari asri sifatida insoniyat hayotini tubdan o'zgartirdi. Internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi odamlar o'rtasidagi mulqotni osonlashtirdi, axborot almashinuvi tezligini oshirdi va global kommunikatsiya imkoniyatlarini yaratdi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar salbiy muammolarni ham yuzaga chiqardi. Ana shunday dolzarb muammolardan biri kiberbulling hisoblanadi.

Kiberbulling — bu internet, ijtimoiy tarmoqlar, messengerlar yoki boshqa elektron platformalar orqali shaxsni tahqirlash, qo'rqitish, haqorat qilish yoki ruhiy bosim o'tkazish jarayonidir. Ushbu hodisa ayniqsa yoshlar va o'smirlar orasida keng tarqalmoqda. Bugungi kunda Telegram, Instagram, TikTok va boshqa platformalarning ommalashuvi bilan kiberbulling holatlari sezilarli darajada ortmoqda. UNICEF ma'lumotlariga ko'ra, dunyodagi har uch nafar yoshdan biri internet orqali zo'ravonlikka duch kelgan. Bundan tashqari, 2024-yilgi xalqaro tadqiqotlar o'smirlarning qariyb 37 foizi kamida bir marta kiberbulling qurboni bo'lganini ko'rsatadi. Bu esa muammoning global miqyosda jiddiy tus olayotganini anglatadi. Kiberbullingning eng xavfli jihati shundaki, u inson ruhiyatiga kuchli salbiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlarga ko'ra, internetdagi tahqir va bosim depressiya, xavotir, ijtimoiy yakkalanish va o'ziga bo'lgan ishonchning pasayishiga olib keladi. Ayrim hollarda esa bu holat insonning ta'lim olishiga, ijtimoiy hayotiga va kelajakdagi faoliyatiga jiddiy zarar yetkazishi mumkin.

Amerikalik psixolog Dan Olweus bullingni yoshlar orasidagi eng xavfli psixologik muammolardan biri sifatida baholaydi. Olimning fikricha, kiberbulling an'anaviy bullingdan farqli ravishda doimiy va keng auditoriya oldida sodir bo'lishi bilan yanada xavfli hisoblanadi.

Shu sababli kiberbulling muammosini ilmiy jihatdan o'rganish, uning sabab va oqibatlarini aniqlash hamda samarali yechimlar ishlab chiqish zamonaviy jamiyatning muhim vazifalaridan biridir.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

1. Statistika tahlil metodi

UNICEF, WHO va xalqaro tadqiqot markazlari tomonidan e'lon qilingan statistik ma'lumotlar asosida kiberbullingning tarqalish darajasi tahlil qilindi.

2. Qiyosiy tahlil metodi

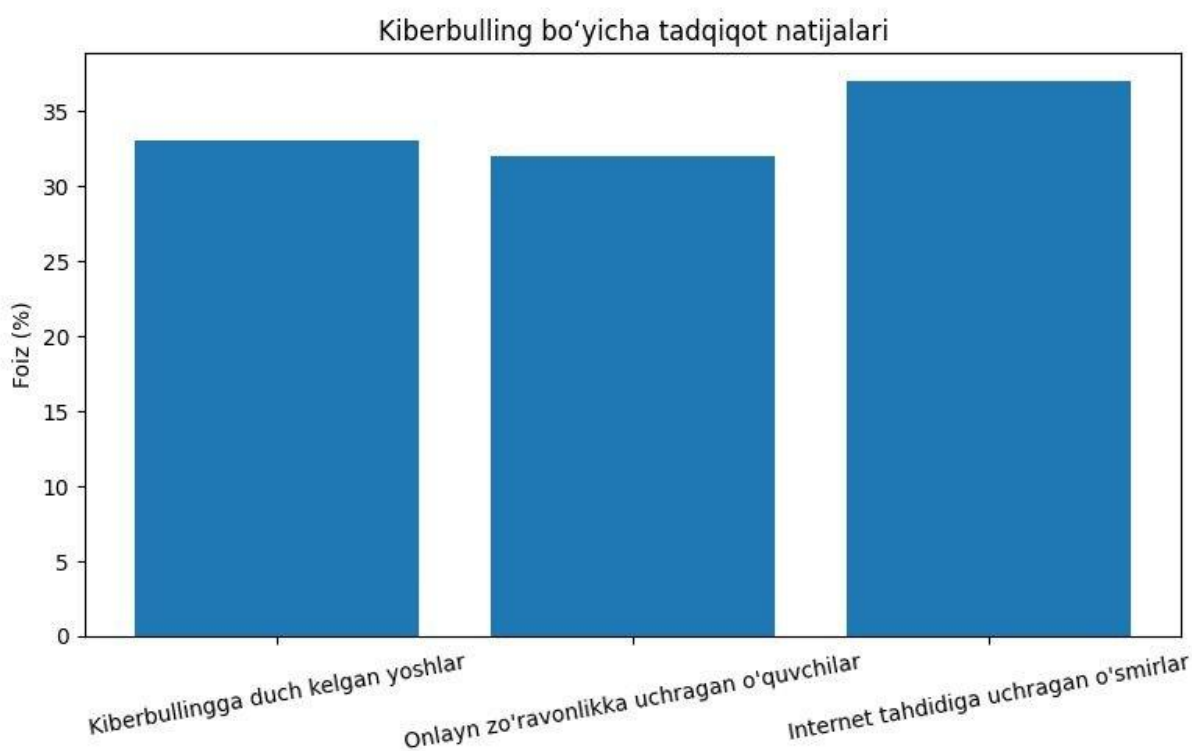
Turli mamlakatlardagi kiberbulling holatlari, qonunchilik tizimi va profilaktika usullari o‘zaro taqqoslandi.

3. Kontent tahlil metodi

Ijtimoiy tarmoqlarda uchraydigan tahqirlovchi xabarlar, anonim izohlar va onlayn bosim shakllari o‘rganildi.

4. Ilmiy manbalarni tahlil qilish metodi

Psixologiya, pedagogika va axborot xavfsizligi sohasidagi ilmiy maqolalar, xalqaro hisobotlar va olimlarning fikrlari tahlil qilindi.

Dunyo bo‘ylab tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, internet foydalanuvchilari sonining ortishi bilan kiberbulling holatlari ham keskin oshmoqda. UNESCO hisobotlariga ko‘ra, dunyo bo‘yicha o‘quvchilarning taxminan 32 foizi turli shakldagi onlayn zo‘ravonlikka duch kelgan.

2023-yilda o‘tkazilgan tadqiqotlarda o‘smirlarning 37 foizi internet orqali haqorat yoki tahdidga uchraganini bildirgan. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlardan faol foydalanadigan yoshlar orasida psixologik bosim yuqori ekanligi aniqlangan. World Health Organization ma‘lumotlariga ko‘ra, kiberbulling qurbonlarida depressiya va xavotir darajasi boshqa yoshlarga nisbatan ikki baravar yuqori kuzatiladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, muntazam onlayn tahqirga duch kelgan o‘smirlarning akademik natijalari pasayadi va ijtimoiy faolligi kamayadi. Olimlar kiberbullingning asosiy sabablaridan biri anonimlik ekanligini ta’kidlaydi. Internet foydalanuvchilari o‘z shaxsini yashirgan holda boshqalarga ruhiy bosim

o‘tkazishga moyil bo‘ladi. Shuningdek, noto‘g‘ri media madaniyati va internetdan nazoratsiz foydalanish ham muammoning kuchayishiga olib kelmoqda. Dan Olweus fikriga ko‘ra, bullying va kiberbullyingning oldini olishda eng samarali yo‘l — yoshlarni erta yoshdan raqamli madaniyat va hurmat ruhida tarbiyalashdir. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, ayrim davlatlarda maxsus qonunlar va ta‘lim dasturlari orqali kiberbullying holatlarini kamaytirishga erishilgan. Masalan, maktablarda psixologik treninglar o‘tkazilishi va internet xavfsizligi bo‘yicha darslarning joriy qilinishi ijobiy natija bergan.

Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar yordamida zararli izohlarni avtomatik aniqlash tizimlari ishlab chiqilmoqda. Meta va TikTok kabi platformalar sun‘iy intellekt asosidagi filtrlar orqali haqoratimiz kontentni cheklashga harakat qilmoqda.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, kiberbullying zamonaviy raqamli jamiyatning eng jiddiy muammolaridan biri hisoblanadi. Internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng rivojlanishi bilan bir qatorda onlayn zo‘ravonlik va ruhiy bosim holatlari ham ortib bormoqda. Ayniqsa, yoshlar va o‘smirlar kiberbullyingning asosiy qurbonlariga aylanmoqda. Tadqiqot natijalari kiberbullying inson ruhiyati, ijtimoiy hayoti va ta‘lim jarayoniga salbiy ta‘sir ko‘rsatishini tasdiqladi. Shu sababli ushbu muammoni faqat texnologik vositalar bilan emas, balki pedagogik, psixologik va huquqiy choralar orqali ham bartaraf etish zarur.

Kelajakda kiberbullyingga qarshi kurashishda raqamli savodxonlikni oshirish, internet madaniyatini rivojlantirish, ota-onalar va pedagoglar nazoratini kuchaytirish hamda sun‘iy intellekt asosidagi xavfsizlik tizimlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Demak, kiberbullyingga qarshi samarali kurashish jamiyatning barcha qatlamlari — davlat, ta‘lim muassasalari, ota-onalar va texnologik kompaniyalar hamkorligini talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. UNICEF. Cyberbullying: What is it and how to stop it, 2024.
2. UNESCO. Behind the Numbers: Ending School Violence and Bullying, 2023.
3. World Health Organization. Adolescent Mental Health Report, 2024.
4. Dan Olweus. Bullying at School: What We Know and What We Can Do. 5.Blackwell Publishing, 1993.
6. Kowalski, R., Limber, S., Agatston, P. Cyberbullying: Bullying in the Digital Age. Wiley-Blackwell, 2012.
7. Hinduja, J., Patchin, W. Cyberbullying Research Center Publications, 2024.
8. Meta Safety and Community Standards Report, 2024.
9. TikTok Digital Safety Report, 2024.
10. Smith, P. K. Cyberbullying and Online Aggression, Cambridge University Press, 2021.
- OECD. Students, Digital Media and Well-being Report, 2023.